

Tradicionalna procesija v Medani.
Foto: Iztok Ilich, Medana, 15. 8. 2013

Snopiči v oknu Marijine cerkve v Krasu.
Foto: Iztok Ilich, Kras, 15. 8. 2013

v Nadiških dolinah, predvsem v trikotniku med Sovodnjo, Matajurjem in Krasom pod Kolovratom, je Marijino vnebovzetje, ki mu sami domačini pravijo *rožinca*, sploh eden najbolj priljubljenih praznikov. Ne brez razloga: pomembna tradicionalna sestavina praznika so šopki, rečejo jim *snopiči*, *pušjaci* ali *maki*, ki jih dekleta in ženske naredijo doma in na praznični dan prinesejo v cerkev k blagoslovu. Nekaj jih tudi podarijo ali prodajo – skromen izkupiček namenijo cerkvi – svoje pa odnesejo domov. Ponekod jih še vedno pritrdijo na hišna ali hlevska vrata, še pogosteje pa jih posušijo in shranijo ter njihove sestavine, ki jim pripisujejo zdravilno, magično in zaščitno moč, porabijo za različne namene. Iz nekaterih pripravljajo čaje in obkladke, preostale pa ob božiču in drugih zimskih praznikih zažgejo na žerjavici ter z dimom blagoslovijo hišo in hlev. Pepel stresejo tudi skozi vrata hiše ali z njim potresejo prag, da dom – podobno kot svetoivanski venčki ponekod na Krasu in v Brdih – zaščitno pred strelo, točo ter drugimi naravnimi ujмами in nesrečami.

Po zapisu Luise Battistig, dobre poznavalke šopkov pa tudi venčkov, ki jih spletejo za rožinco v Matajurju in drugod, objavljenem v brošuri *Rožinca* (2010),

tisti dan, 15. vošta, žene poberejo vsake sorte rože an zdravilne trave an jih povežejo v pušjace, ki jih mašnik požegne pred mašo ali po maši na čast Mariji. Tiste rožean tiste trave imajo an poseban pomien an su znauinje, simbol Marijnih lepih čednosti (virtù): jubezan, čistost, ponižnost, upanje, duhovna lepota, dobrota, viera. Tele čednosti muormo tudi mi nosit tu sebe, če želimo ohranit zdravje ta na dušuan ta na telesu. Od telega žegna rož je paršlo ime Rožinca, ki je sinonim za praznik Marijinega vnebovzjetja.

Erika Balus v isti brošuri opozarja, da se je rožinca iz roda v rod prenašala z ustnim izročilom: »Skozi stoletja so na nekatere rastline, ki so bile sestavni del pušeljca, pozabili ali jih zamenjali z drugimi, zato danes lahko opazamo od vasi do vasi majhne razlike in je zato težko ugotoviti, katera sestava je izvirna.« Raffaella Zorza v nadaljevanju našteje in na kratko opiše enajst rastlin, ki se najpogosteje pojavijo v šopkih.

Cerkev device Marije nad vasico Kras/Cras v najzahodnejši beneškoslovenski občini Dreka/Drenchia je s svojo okolico

bržkone najslikovitejše prizorišče tradicionalnega praznovanja rožince, ki ga zadnjih nekaj let organizira društvo Kobilja glava iz bližnjega zaselka Očne Bardo/Oznebrida. Od tam je doma predsednica društva, publicistka in slikarka Lucia Trusgnach – Škejcova, ki sicer živi v Milanu, vendar še ohranja žive vezi z domačimi kraji in ljudmi. Potrdila jih je s knjižico *Rožinca je naša* (2007), v kateri se med drugim spominja svojih najzgodnejših doživljanj praznika pod domačo streho. Takrat gubance niso pekli za vsak praznik, ampak »samo na rožinco al če se je kajšin ženu«. In nobena rožinca ni minila brez te potice Beneških Slovencev: »Vsaka družina je pekla od šest do osim gubanc, a če jih je bluo manj, so pa dvie družine kup pekle. Nona je znala fajno rounat an pec gubance,« so vsa opravila s pečjo in peko še živo v spominu Lucie, ki je rada bila zraven: »Suhe oči od guorkote, an le se nisim mogla nagledat telega čudnega, domaciega pakla, dok me niso odganil, zak sim bila na pot.« Ko so bile pečene, so »gubance tako fajno an mocnuo uonjale, de vsa hiša je miela po njih. Lohnej je mankalo še tri al štier dni do praznika, ma s telim – čast Bogu – se je Rožinca začela ...«

Lucia Trusgnach – Škejcova je sestavila tudi natančen popis rastlin, ki se, če ne vse, pa večina, v različnih kombinacijah znajdejo v prazničnih snopičih. Nanizala je še dve več kot botaničarka Raffaella Zorza in jih vse tudi naslikala. Sledijo si gruva (vinska rutica), komarač (komarček), kreč (ametistasta možina), pelin, uratic (navadni vratič), glovnik, klasina (bodice, rašplje), ozeberil (rman), roža device Marije ali roža svetega Roka (konjska griva), roža šentjanžova, roža svetega Ivana, Marijina kri (šentjanževka), salvija te duja (travniška kadulja), slis (gozdni slezenovec, malva), zvončielca kosmata (navadni gadovec), zvončic (koprivasta zvončnica).

Pri rožinci v Dreškim kamune – Dreški občini – ima zelo pomembno vlogo cerkveni predstojnik msgr. Marino Qualizza, ki s somaševanjem mlajših duhovnikov, deloma v slovenščini in deloma v italijanščini – v obeh jezikih odmeva tudi petje s kora – vodi cerkveni obred. Zanj je rožinca »tajšan poseban praznik, de ga ne usafaš ninkjedrek«. Med vsemi prazniki v Benečiji, še poudarja v uvodni besedi v Lucijini knjižici,

je samuo par nas takuo obiskan an spoštovan, da ze tele dan vsi tisti, ki morejo, se uarnejo damù. Malo nas je osta-

Procesija se lahko začne.
Foto: Iztok Ilich, Kras, 15. 8. 2013

lo po naših vaseh, a tisti dan v cerkvi an okuole cerkve se zberè tarkaj ljudi, de za enkrat se razveseliš an misleš, de naše vasi an hiše so nazaj oživiele. Čudno veselje se pokaže an vide na lících an obrazeh vsieh ljudi. Tele je cudež naše rožince.

Da je pred mašo in procesijo – z Marijinim kipom, ki na ramenih krepkih mož obkroži pokopališče in cerkev – ter po njej vse tako, kot mora biti, in da nazadnje ni nihče lačen in žejen, so zaslužne še prejšnja predsednica društva Kobilja glava, Gabriella Cicigoi, njena hči Emanuela, tajnica društva, poznavalec beneškoslovenskih šeg in predsednik društva Srebrna kaplja, Fabio Bonini, ter druge prebivalke in prebivalci okoliških vasi. Za vse skupaj je rožinca tako pomemben mejnik, da celo koledarsko leto razdeli na dva dela – pred rožinco in po njej.

Staro in mlado z blagoslovljenimi snoپیči.
Foto: Iztok Ilich, Kras, 15. 8. 2013

Ta praznični dan je obenem priložnost za srečevanje razseljenih nekdanjih sosedov in prijateljev, ki se niso videli eno ali tudi več let. Vsi prinesejo šopke in sveče, tako da na vaškem pokopališču skoraj ni groba, ki ga, tako kot ob dnevu mrtvih, ne bi obiskali in okrasili svojci od kdo ve kod. Po slovesnosti se pred županstvom druženje z domačimi vižami in pesmimi nadaljuje do poznih večernih ur. Razidejo se z obljubo, da se, če prej ne, naslednje leto ob rožinci znova snidejo.

Literatura

TRUSGNACH, Lucia: *Rožinca je naša: Festa dell'Assunzione a Drenchia*. Cividale del Friuli = Čedad; Most: Kulturno društvo Ivan Trinko = Circolo di Cultura Ivan Trinko, 2007.

BATTISTIG, Luisa (ur.): *Rožinca: Matajur, 15. vošta – agosto*. San Pietro al Natisone: Pro loco Nediške doline; [s. l.]: Pro loco Vartacia, 2010.